

Målnummer:	2706-96	Avdelning:	2
Avgörandedatum:	1997-06-27		
Rubrik:	Värdeförändringar av s.k. nollkupongobligationer har ansetts utgöra ränta i fråga om obligationer som inlösts men däremot inte i fråga om obligationer som sålts under löptiden. På grund härav har bank ansetts skyldig att göra preliminärskatteavdrag vid inlösen men inte annars.		
Lagrum:	<ul style="list-style-type: none">• 2 § 1 mom., 3 § 2 mom. tredje stycket, 10 §, 39 § 3 mom., 44 § uppbördslagen (1953:272), UBL• 3 kap. 22 § lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter, LSK• 3 § 6 mom. andra stycket och 29 § 2 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt, SIL		
Rättsfall:	<ul style="list-style-type: none">• RÅ 1943 ref. 19• RÅ 1972 ref. 51• RÅ 1988 ref. 2• RÅ 1994 ref. 19• RÅ 1994 ref. 26• RÅ 1995 ref. 71 I-III		

REFERAT

I ansökan hos skattemyndigheten om besked i fråga om skatteavdrag anförde Skandinaviska Enskilda Banken bl.a. följande: Banken önskade besked från skattemyndigheten om skyldigheten att innehålla preliminärskatt vid utbetalning av vinst vid inlösen av s.k. nollkupongobligationer och vid avyttring under löptiden av samma slags instrument. - En nollkupongobligation var en obligation eller ett förlagslån som löpte utan ränta. Eftersom obligationen löpte utan ränta köptes den till ett rabatterat pris - det s.k. diskonterade värdet - som avgjordes av det allmänna ränteläget vid förvärvet. Priset understeg alltså det nominella beloppet. Vid löptidens slut löstes obligationen in till nominellt belopp. När obligationen avyttrades under löptiden avgjordes priset av dels det allmänna ränteläget vid den tidpunkten, dels den tidsperiod som återstod till löptidens slut. - Enligt bankens mening var den vinst som gjordes både i samband med inlösen och vid avyttring under löptiden en kapitalvinst, dvs. en reavinst, och inte en inkomstränta. - I diskussioner mellan företrädare för bankerna och Riksskatteverket (RSV) hade verket hävdad att det förelåg skyldighet för bl.a. banker att lämna kontrolluppgift avseende vinst vid inlösen av räntelösa värdepapper som getts ut till underkurs. Om det förelåg kontrolluppgiftsskyldighet för ränta enligt 3 kap. 22 § LSK förelåg också skyldighet för den uppgiftsskyldige att innehålla preliminärskatt enligt 3 § 2 mom. fjärde stycket UBL. - RSV stödde sin uppfattning att vinsten skulle behandlas som ränta på dels 29 § 2 mom. SIL enligt vilken en reavinst på ett marknadsnoterat finansiellt instrument utställt i svenska kronor skulle behandlas som ränta, dels ett rättsfall från 1988 (RÅ 1988 ref. 2) där Regeringsrätten slog fast att vinst vid inlösen av en räntelös revers skattemässigt skulle behandlas som en ränta i det gamla skattesystemet. - Som en kompromisslösning hade bankerna lämnat kontrolluppgift på hela det utbetalda beloppet. Sådan kontrolluppgift kunde med stöd av 3 kap. 22 § fjärde stycket LSK lämnas om en utbetalning avsåg också annat än ränta och den uppgiftsskyldige inte kunde ange hur stor del därav som utgjorde ränta. - Enligt bankens mening gjorde dock inte stadgandet i 29 § SIL att reavinst på dessa instrument var ränta utan bara att vinsten kvittningsmässigt vid inkomstbeskattningen skulle behandlas på samma sätt som en ränteinkomst. Dessutom gällde 1988 års regeringsrättsfall vinst vid inlösen vid löptidens slut

varför detta rättsfall inte utan vidare var tillämpligt vid en avyttring under löptiden. - Enligt bankens uppfattning utgjorde således vinst vid avyttring av nollkupongobligationer inte någon inkomstränta varför det inte förelåg någon kontrolluppgiftsskyldighet enligt 3 kap. 22 § LSK. Förelåg inte kontrolluppgiftsskyldighet skulle inte heller preliminärskatt innehållas enligt 3 § 2 mom. fjärde stycket UBL i de fall där det var känt hur stor vinsten var. - Mot denna bakgrund anhölls om skattemyndighetens besked om sökanden var skyldig att innehålla preliminärskatt för fysiska personer och dödsbon vid utbetalning av likvid dels i samband med inlösen av nollkupongobligationer, dels i samband med avyttring av nollkupongobligationer under löptiden, allt under förutsättning att det var känt för banken hur stor vinsten var.

Enligt beslut den 28 juni 1995 anförde skattemyndigheten följande: En nollkupongobligation löper utan någon formell ränta dvs. den ger ingen årlig ränta. Priset är beroende av ränteläget och hur lång löptid som återstår. I stället för årlig ränta ger en nollkupongobligation en samlad värdeökning på inlösendagen. - Enligt 29 § 2 mom. SIL gäller att för marknadsnoterade fordringar utgivna i svenska kronor behandlas realisationsvinst eller realisationsförlust som ränta. Bestämmelsen gäller endast i inkomstslaget kapital. Detta innebär att om en privatperson gör en realisationsvinst eller realisationsförlust med en nollkupongobligation så betraktas vinst eller förlust som ränteintäkt respektive ränteutgift. Den som erhåller likvid i samband med inlösen av en nollkupongobligation skall således beskattas som för ränta. För den som erhåller likvid vid avyttring under löptiden blir beskattningen likadan. Med stöd av 3 kap. 22 § LSK kan således konstateras att skyldighet föreligger att lämna kontrolluppgift och följaktligen skyldighet för den uppgiftsskyldige att innehålla preliminär skatt enligt 3 § 2 mom. tredje stycket UBL.

Enligt omprövningsbeslut den 21 september 1995 fann skattemyndigheten inte skäl att ändra sitt tidigare beslut och anförde följande: Skattemyndigheten anser numera att det avgörande är inte hur vinsten vid avyttring av nollkupongare ska behandlas enligt SIL utan om inkomsten ska betraktas som ränta och därmed omfattas av bestämmelserna i 3 kap. 22 § LSK. Det saknar således i princip betydelse hur likviden ska behandlas taxeringsmässigt. - Enligt skattemyndighetens uppfattning är nollkupongare ett s.k. diskonteringspapper där vinsten vid avyttring under löptiden bör betraktas som förskottsrenta och vid inlösen som "vanlig" ränta. Skatteavdrag ska därför i båda fallen göras enligt 3 § 2 mom. tredje stycket UBL.

I överklagande yrkade banken att preliminär skatt inte skulle innehållas i något av de två fallen.

Länsrätten i Stockholms län (1995-12-06, ordförande Nordwall) yttrade: Enligt 3 § 2 mom. tredje stycket UBL skall preliminär A-skatt, med vissa undantag, betalas för sådan ränta och utdelning som lämnas i pengar och för vilken kontrolluppgift skall lämnas med tillämpning av bestämmelserna i 3 kap. 22, 23 eller 27 § LSK. Enligt 3 kap. 22 § första stycket sistnämnda lag skall kontrolluppgift om bl.a. inkomstränta lämnas enligt punkt 2 i lagrummet av den som yrkesmässigt bedrivit inlåning eller på annat sätt yrkesmässigt ombesörjt att pengar blivit räntebärande och enligt punkt 3 i lagrummet av den som gett ut skuldförbindelse för den allmänna marknaden. Enligt andra stycket i lagrummet skall kontrolluppgift lämnas för bl.a. den som gottskrivits ränta eller till vilken ränta betalats ut. Enligt fjärde stycket samma lagrum skall, om en utbetalning också avser annat än ränta och den uppgiftsskyldige inte kan ange hur stor del därav som utgör ränta, i stället för ränta det sammanlagt utbetalda beloppet redovisas. - Bestämmelserna om skyldighet att utan anmaning lämna kontrolluppgift för utbetald ränta tillkom i samband med införandet av den förenklade självdeklarationen för 1987 års taxering. Varken i prop. 1984/85:180 Förenklad självdeklaration, prop. 1985/86:58 om jämkningar i skyldigheten att lämna kontrolluppgifter eller prop. 1989/90:74 om ny taxeringslag m.m. anges vad som avses med ränta. Inte heller i prop. 1956:150 med förslag till taxeringsförordning m.m. definieras begreppet ränta.

- En nollkupongobligation är till sin natur ett räntefritt lån där långivaren kompenseras för inflation m.m. genom att obligationens värde räknas upp allteftersom obligationen löper. Denna uppräkningsmetod är ur låntagarens synvinkel att betrakta som en räntekostnad. Enligt prop. 1985/86:58 betraktas det belopp varmed diskonteringspapper räknas upp normalt som ränta (s.11). - 1. Varken i prop. 1984/85:180 eller prop. 1989/90:74 anges närmare hur nollkupongobligationer skall behandlas. I prop. 1984/85:180 anges att uppgiftsskyldigheten har utformats så att den träffar samtliga som från allmänheten yrkesmässigt tar emot eller förvaltar pengar med individuell räntegottskrivning (s. 132). Vidare anges beträffande sådan uppgiftsskyldig som avses i 3 kap. 22 § första stycket punkt 3 LSK att företag som gett ut obligationer och reverser kan bli uppgiftsskyldiga. Denna skyldighet aktualiseras i dessa fall dock endast när penningförvaltande företag direkt till borgenären betalar ut ränta (s. 133). I prop. 1985/86:58 har departementschefen beträffande diskonteringspapper, t.ex. statsskuldväxlar som ges ut av riksgäldskontoret och löses in genom förmedling av bank, uttalat att i de fall det inte är möjligt för den som löst in sådant papper att ange storleken av räntan, det kan av den dåvarande lagstiftningen knappast anses följa mer än att den uppgiftsskyldige skall lämna uppgift om att ränta har utbetalts (s. 11-12). I prop. 1989/90:74 anges, såvitt nu är i fråga, inte annat än att en redaktionell översyn gjorts (s. 420). - Den vinst som erhålls vid inlösen av nollkupongobligation är enligt länsrätten att beteckna som ränta och således kontrolluppgiftspliktig enligt 3 kap. 22 § LSK. Under de i ansökningen givna förutsättningarna skall preliminär skatt innehållas i samband med inlösen av nollkupongobligation. - 2. Som anförts ovan omfattar den nuvarande uppgiftsskyldigheten för sådan uppgiftsskyldig som avses i 3 kap. 22 § första stycket punkt 3 LSK beträffande obligationer endast de fall där penningförvaltande företag, såvitt nu är i fråga, direkt till borgenären betalar ut ränta (prop. 1984/85:180 s. 133 och prop. 1989/90:74 s. 420). Banken har åberopat att den som utbetalat räntekompensation inte är skyldig att innehålla preliminär skatt eftersom sådan kompensation inte utgör ränta. Skattemyndigheten har endast invänt att vinsten vid avyttring under löptiden av nollkupongobligation är att betrakta som förskottsränta. Enligt länsrätten är det belopp säljare erhåller vid avyttringen varken att betrakta som ränta eller som förskottsränta. Vid bedömningen därav har bl.a. beaktats att 29 § SIL betecknar resultatet av sådan avyttring som realisationsvinst eller realisationsförlust. I propositionerna till den för ifrågavarande inkomstår gällande lagstiftningen saknas stöd för att ålägga banken skyldighet att innehålla preliminär skatt i samband med avyttring av nollkupongobligation före lösendagen. Under de i ansökningen givna förutsättningarna skall preliminär skatt inte innehållas i samband med försäljning av nollkupongobligation när denna ägt rum före lösendagen. - Det antecknas att de nya bestämmelserna i LSK tvingar banken att lämna kontrolluppgift fr.o.m. inkomståret 1996. - Banken är - om den känner till den vinst en fysisk person eller ett dödsbo gjort på försäljning av nollkupongobligation före lösendagen - inte skyldig att verkställa skatteavdrag vid utbetalning till sådan skattskyldig inkomstår 1995 i anledning av avyttringen. I övrigt ändras inte det överklagade beskedet.

Banken överklagade och yrkade att kammarrätten måtte finna att preliminärskatt inte skulle innehållas i samband med inlösen av nollkupongobligationer eftersom en sådan utbetalning resulterade i en realisationsvinstberäkning och inte utgjorde utbetalning av en inkomstränta.

Skattemyndigheten bestred bifall till överklagandet och yrkade att kammarrätten med ändring av länsrättens dom skulle fastställa myndighetens besked att skatteavdrag skulle göras både vid avyttring under löptiden och vid inlösen av nollkupongobligation.

Kammarrätten i Stockholm (1996-03-19, Anclow, Norström, referent, Tunudd) yttrade: Den vinst som erhålls vid inlösen av nollkupongobligationer och vid avyttring under löptiden av en sådan obligation, dvs. skillnaden mellan förvärvspriset och det som erhålls vid inlösen resp. avyttring under löptiden, är

en sådan värdestegring som enligt praxis (jfr. bl.a. RÅ 1995 ref. 71. III, RÅ 1988 ref. 2, RÅ 1994 ref. 19 resp. RÅ 1943 ref. 19) utgör ränta i inkomstskattehänseende. Av 2 § 1 mom. UBL framgår att beteckningar som används bl.a. i SIL, har samma betydelse i UBL om inte annat anges eller framgår av sammanhanget. Härav följer att den närmare innebörden av olika begrepp sådan den fastläggs i praxis får samma genomslagskraft. Någon anledning att ge nu aktuell värdestegring en annan klassificering i uppbördshänseende än i inkomstskattehänseende föreligger enligt kammarrättens mening inte. - För ränta föreligger kontrolluppgiftsskyldighet enligt 3 kap. 22 § LSK. Enligt 3 § 2 mom. tredje stycket UBL skall preliminär A-skatt, med de undantag som föreskrivs i 10 §, betalas för sådan ränta och utdelning som lämnas i pengar och för vilken kontrolluppgift skall lämnas med tillämpning av bestämmelserna i 3 kap. 22, 23 eller 27 §§ LSK. Undantagen i 10 § tar bl.a. sikte på sådana fall där en utbetalning avser också annat än ränta och den uppgiftsskyldige inte kan ange hur stor del därav som utgör ränta och i stället för ränta redovisat det sammanlagt utbetalda beloppet. - Med avslag på bankens överklagande och med bifall till skattemyndighetens överklagande förklarar kammarrätten att banken, under de i ansökningen angivna förutsättningarna, skall göra avdrag för preliminär skatt på i frågavarande räntebelopp dels vid inlösen av nollkupongobligation, dels vid avyttring under löptiden av sådan obligation.

I överklagande yrkade banken att den inte skulle anses skyldig att innehålla preliminärskatt på fysiska personers vinst vid avyttring av nollkupongobligationer vare sig vid avyttring under löptiden eller vid inlösen vid löptidens slut. Till stöd för sin talan åberopade banken i huvudsak följande. Vinst vid icke yrkesmässig avyttring av tillgångar utgjorde enligt huvudregeln i 3 § 1 mom. SIL reavinst. Detta gällde enligt 29 § SIL även vid avyttring av fordringar och således även fordringar som förvärvats till underkurs. Det fanns betydande civilrättsliga skillnader mellan en obligation som gavs ut till underkurs och en obligation som hade en kupongränta avtalad att utbetalas i samband med inlösen, bl.a. vid en konkurs hos emittenten. Det fanns numera inte några inkomstskatterättsliga skäl att frånga det innehåll i låneavtalet som avtalats civilrättsligt. Den genomsyn som gjordes i RÅ 1988 ref. 2 behövde inte tillgripas för att åstadkomma ett rimligt resultat vid beskattningen. Vidare skulle det vara förenat med oövervinnerliga svårigheter att på ett enhetligt sätt urskilja en ränta eller en upplupen ränta vid överlåtelse av nollkupongobligationer. Om den upplupna räntan skulle räknas från en tänkt emissionstidpunkt skulle vid en överlåtelse av en viss obligation under löptiden den beräknade "upplupna räntan" bli olika för köparen och säljaren om det är en fysisk person som säljer och en juridisk person som köper. Om den "upplupna räntan" i stället skulle räknas från varje persons förvärv fram till inlösen skulle den behöva beräknas för varje skattskyldig, varvid samma obligation en viss dag skulle ha olika stor upplupen ränta hos olika skattskyldiga. Det saknades materiella regler för hur en sådan beräkning skulle gå till och vilken räntesats som i så fall skulle tillämpas. Hittillsvarande praxis efter 1990 års skattereform gav inte heller någon säker vägledning. Det ena rättsfallet efter skattereformen, RÅ 1995 ref. 71, realränteobligationsfallet, krävde en uppdelning av köpeskillingen som inte gällde civilrättsligt och som inte kunde tillämpas i praktiken. I realränteobligationsfallet beaktades inte heller att en viss del av värdeförändringen var beroende av den riskpremie innehavaren betingade sig till följd av insolvensrisken hos emittenten. Insolvensrisk fanns på såväl räntelösa obligationer som sådana som löpte med kupongränta. Insolvensrisken varierade i grad under obligationens löptid och utgjorde därför olika stor del av värdeförändringen beroende på vid vilken tidpunkt obligationen köptes och såldes. I det andra rättsfallet, RÅ 1994 ref. 26, aktieindexobligationsfallet, blev utgången den motsatta, dvs. Regeringsrätten fastslog att ingen uppdelning på ränta och reavinst skulle ske, utan all värdeförändring skulle beskattas som reavinst. Detta angavs gälla även om obligationen hade förvärvats under löptiden till underkurs. Det gjordes inte heller några antydningar om att utfallet kunde bli ett annat vid avyttring genom inlösen vid löptidens slut. Praxis hade alltså intagit två till synes oförenliga

ståndpunkter. Bortsett från realränteobligationsfallet fanns dock inte vare sig i nyare eller äldre rättsfall något avgörande som föreskrev att en fördelning mellan ränta och reavinst skulle göras vid en avyttring under löptiden. I förarbetena till nuvarande regler om beskattning vid avyttring av fordringar sades inte att tidigare praxis skulle frångås när det gällde gränsdragningen mellan ränta och reavinst (prop. 1989/90:110 s. 459). Numera fanns dock en entydig lagtext på området. Om avsikten med de nya reglerna hade varit att alla typer av värdeförändringar på underkursfordringar skulle redovisas som ränta, skulle 29 § SIL ha behövt ges en annan utformning.

RSV bestred yrkandet och åberopade i huvudsak följande. Vad först gällde det fallet då obligationen behållits fram till inlösen kunde konstateras att vad som därvid utbetalades till innehavaren var ett belopp som motsvarade summan av emissionspriset och den ränteberoende värdetillväxten (någon kapitalvinstdel förelåg inte vid inlösentillfället). Beloppet utbetalades på grund av avtal mellan låntagare och långivare. Tillväxtdelen kunde därför inte betecknas som annat än ränta. På detta skillnadsbelopp skulle därför enligt verkets mening innehållas preliminärskatt. Vid avyttring till tredje man under obligationens löptid blev situationen mera svårbedömd. Den vinst, som säljaren tillgodofördes till följd av obligationens ränteberoende värdetillväxt, utgick inte på grund av låneavtalet utan på grund av ett avtal mellan köpare och säljare. Detta kunde möjligen leda till den slutsatsen att berörda värdetillväxt närmast hade karaktär av sådan räntekompensation som avsågs i 3 § 6 mom. andra stycket SIL och att fråga inte var om ränta i egentlig mening. Räntekompensation skulle behandlas som ränta i taxeringssammanhang men däremot inte i uppbördssammanhang. Skyldighet att innehålla preliminär skatt på vinst, som motsvarade obligationens ränteberoende värdetillväxt, skulle då inte föreligga vid avyttring under löptiden. Det gick emellertid inte att i förevarande sammanhang bortse från rättsfallet RÅ 1995 ref. 71 III. Utformningen av domen gav intryck av att Regeringsrätten varit av den uppfattningen att realränteobligationens värdetillväxt var ränta både vid försäljning under löptiden och vid inlösen. Med hänsyn härtill gjorde verket gällande att det förelåg skyldighet att innehålla preliminärskatt på en nollkupongobligations ränteberoende värdetillväxt även i det fallet då obligationen avyttrades under löptiden.

Prövningstillstånd meddelades.

Regeringsrätten (1997-06-27, Tottie, Werner, Baekkevold) yttrade: Skälen för Regeringsrättens avgörande. Frågan i målet är, enligt bankens ansökan, om banken är skyldig att innehålla preliminärskatt för fysiska personer och dödsbon vid utbetalning av likvid för s.k. nollkupongobligationer i samband med dels inlösen, dels avyttringar under löptiden, allt under förutsättning att det är känt för banken hur stor vinsten är.

Det bör till att börja med nämnas att en nollkupongobligation är en obligation som löper utan formell ränta och som på grund härav emitteras till ett pris som understiger obligationens nominella belopp. Vid löptidens slut inlöses obligationen till det nominella beloppet.

Vad gäller skyldigheten att innehålla preliminärskatt föreligger i princip sådan skyldighet för banker i fråga om utbetalningar som avser ränta, men däremot inte för utbetalningar som avser t.ex. kapitalvinst (reavinst). Reglerna innebär närmare bestämt följande. Enligt 3 § 2 mom. tredje stycket uppbördslagen (1953:272), UBL, skall preliminär A-skatt i regel betalas för sådan ränta som lämnas i pengar och för vilken kontrolluppgift skall lämnas med tillämpning av bl.a. 3 kap. 22 § lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter, LSK. Vid utbetalning eller gottskrivning av ränta skall, enligt 39 § 3 mom. UBL, den som har att avge kontrolluppgift beträffande räntan göra skatteavdrag för betalning av preliminär A-skatt som mottagaren har att betala. Enligt 3 kap. 22 § LSK skall bl.a. banker lämna kontrolluppgift för den som gottskrivits ränta eller till vilken ränta betalats ut (borgenär).

Det bör här vidare framhållas att det i fråga om inkomstbeskattningen införts särregler som innebär att vissa reavinster skall behandlas som ränta. Enligt 29 § 2 mom. SIL skall sålunda reavinster och reaförluster på bl.a. vissa marknadsnoterade obligationer behandlas som ränteintäkt respektive ränteutgift. Vidare gäller enligt 3 § 6 mom. andra stycket samma lag att räntekompensation som en förvärvare av ett skuldebrev lämnar överlåtare för upplupen men inte förfallen ränta behandlas som ränteintäkt respektive ränteutgift. Detsamma gäller enligt lagrummet i fråga om räntekompensation vid förvärv av andel i vissa värdepappersfonder. Samtidigt med att bestämmelserna i 3 § 6 mom. andra stycket SIL infördes (prop. 1993/94:50, bet. 1993/94:SkU15, SFS 1993:1543; jfr prop. 1987/88:62, bet. 1987/88:SkU15) gjordes ett tillägg till 3 kap. 22 § andra stycket LSK som innebär att kontrolluppgift skall lämnas också beträffande räntekompensation. Däremot ändrades inte reglerna i UBL om skyldighet att göra preliminärskatteavdrag. Det innebär att det inte föreligger någon skyldighet att göra preliminärskatteavdrag för räntekompensation (jfr bet. 1993/94:SkU15 s. 167). Det bör även påpekas att, om en utbetalning avser också annat än ränta och den uppgiftsskyldige inte kan ange hur stor del därav som utgör ränta, i stället för ränta det sammanlagda beloppet skall redovisas (3 kap. 22 § fjärde stycket LSK) och att i sådant fall preliminär A-skatt inte skall utgå för räntan (10 § femte stycket f) UBL).

Av det anförda framgår att det för skyldighet att göra preliminärskatteavdrag i förevarande fall förutsätts att utbetalningen avser ränta och att kontrolluppgiftsskyldighet föreligger.

Begreppet ränta är inte definierat i UBL eller i skattelagstiftningen i övrigt och det är över huvud taget inte rättsligt klart definierat. I vid mening avses med ränta all avkastning på en fordran. I mer inskränkt betydelse förstås med ränta avkastning på fordringar som beräknas på grundval av kredittiden och kreditbeloppet. I skattesammanhang har man i fråga om avkastningen på en fordran i regel - i nära anslutning till det sistnämnda synsättet - skilt mellan ränta och kapitalvinst (reavinst). Därvid har till kapitalvinst hänförts sådan avkastning som inte beror på och kan beräknas på grundval av låneavtalet och till ränta följaktligen annan avkastning. Skillnaden har också uttryckts så att som kapitalvinst betecknats oförutsedd värdestegring och som ränta förutsedd värdestegring eller ersättning (se bl.a. prop. 1989/90:110 s. 459 och SOU 1997:27 s. 106 ff.).

I förevarande fall skall mot bakgrund av det anförda avgöras om värdeförändringar av nollkupongobligationer utgör ränta i två olika situationer, nämligen dels vid inlösen, dels vid avyttring under obligationens löptid.

Vad först gäller inlösesituationen finns det anledning att skilja mellan å ena sidan det fall där den person som begär inlösen av obligationen innehaft denna från början, dvs. från emissionsstillfället, och å andra sidan det fall där personen i fråga förvärvat obligationen under löptiden.

I det förstnämnda fallet beror den värdeökning som sker mellan förvärv och inlösen på låneavtalet (emissionsvillkoren). Värdeökningen kan också beräknas på grundval av låneavtalet, även om det inte av detta direkt framgår till vilket pris obligationen skall emitteras. Priset på en nollkupongobligation bestäms med hänsyn till bl.a. det allmänna ränteläget vid förvärvstidpunkten, den återstående löptiden fram till dess obligationen löses och en bedömning av risken för att den som gett ut obligationen inte kan betala skulden vid inlösentidpunkten. Det betyder att emissionspriset inte direkt framgår av emissionsvillkoren utan kommer att vara beroende av det allmänna ränteläget den dag då obligationen emitteras. Även med beaktande härav får värdeökningen i det nu behandlade fallet anses utgöra ränta. Hela värdeökningen, dvs. skillnaden mellan förvärvspriset och inlösenbeloppet, bör alltså betraktas som ränta.

I det andra inlösenfallet, dvs. där personen i fråga förvärvat obligationen under löptiden, uppkommer den komplikationen att förvärvspriset kan ha påverkats av att det allmänna ränteläget förändrats i förhållande till marknadens förväntningar vid emissionstillfället. Den värdeökning som i sådant fall sker under innehavstiden har visserligen samma karaktär som värdeökningen i det tidigare berörda fallet såtillvida som värdeökningen är förutsebar. Däremot kan man inte här på samma sätt som i det tidigare fallet säga att avkastningen beror på och kan beräknas på grundval av låneavtalet. En skillnad är sålunda att - vid förvärv under löptiden - gäldenären inte är med och avtalar om förvärvspriset och således inte heller om den avkastning som borgenären i sådant fall får. Skillnaden framträder särskilt tydligt om man ser värdeökningen från gäldenärens sida. I det tidigare berörda fallet där obligationen ägs av en enda person (borgenär) från emission till inlösen kommer värdeökningen - räntan - för borgenären att motsvaras av en lika stor räntekostnad för gäldenären. Om man även i det nu behandlade fallet betraktar all värdeökning som ränta kommer en sådan överensstämmelse inte att gälla generellt. Det kan från ekonomisk-teoretisk utgångspunkt hävdas att man bör ha en ordning som innebär att - i fråga om en och samma obligation - samma belopp bör anses som ränta oavsett om saken betraktas från ett borgenärsperspektiv eller ett gäldenärsperspektiv. Det skulle i princip innebära att skillnaden mellan emissionspriset och inlösenpriset utgjorde den totala räntan för borgenärskollektivet och att räntan fördelades på borgenärerna efter en proportionering grundad på innehavstiden. Övriga värdeförändringar skall då utgöra reavinst (eller reaförlust). Bl.a. vissa praktiska skäl talar emellertid mot en sådan ordning. Denna förutsätter nämligen att en borgenär som förvärvat en obligation på andrahandsmarknaden - för att kunna beräkna sin ränta - känner till obligationens emissionspris. Detta torde i många fall inte vara möjligt. För en sådan borgenär är det knappast heller naturligt att en i förväg bestämd avkastning betraktas på olika sätt beroende på om han förvärvat obligationen från gäldenären eller från en annan borgenär. I praxis har man inte heller vid bedömningen av om en värdeförändring skall anses utgöra ränta eller ej för borgenären fäst någon avgörande betydelse vid hur värdeförändringen behandlas hos gäldenären. I rättsfallet RÅ 1988 ref. 2, där en person på andrahandsmarknaden förvärvat ett skuldebrev - som blivit räntelöst på grund av att räntan betalats i förskott - och behållit det till inlösentidpunkten, fann Regeringsrätten sålunda att skillnaden mellan förvärvspris och inlösenpris var att anse som ränta. Regeringsrätten har i rättsfallen RÅ 1995 ref. 71 I-III behandlat beskattningen av s.k. reala nollkupongobligationer. Rättsfallen ger emellertid inte något klart besked om hur en värdeförändring i den nu aktuella inlösensituationen skall betraktas.

Regeringsrätten finner mot bakgrund av det anförda att även i förevarande inlösenfall skillnaden mellan förvärvspriset och inlösenbeloppet utgör ränta och att banken därför skall göra avdrag för preliminärskatt på skillnadsbeloppet.

Det återstår då att ta ställning till om skyldighet att göra preliminärskatteavdrag föreligger vid avyttring under obligationens löptid. Det kan därvid konstateras att det belopp som säljaren i sådant fall erhåller - till den del det avser ersättning för sådan värdeökning av obligationen under säljarens innehavstid som beror på att inlösentidpunkten kommit närmare - betalas inte på grund av låneavtalet utan på grund av säljarens avtal med köparen. Ersättningen har således närmast karaktären av räntekompensation. Som tidigare nämnts har särskilda regler införts för att i vissa avseenden jämställa räntekompensation med ränta. Lagstiftaren har därvid tydligen funnit att räntekompensation inte utgör ränta i egentlig mening. Det står mot denna bakgrund klart att ersättning vid avyttring till tredje man av nollkupongobligationer under löptiden inte kan anses innefatta ränta. På grund härav har banken inte någon skyldighet att innehålla preliminärskatt vid sådana avyttringar.

Regeringsrättens avgörande. Regeringsrätten fastställer kammarrättens

domslut i fråga om avdrag för preliminärskatt vid inlösen och förordnar med ändring av kammarrättens dom att banken inte skall göra avdrag för preliminärskatt i fråga om avyttring under löptiden.

Regeringsråden von Bahr och Sandström var av skiljaktig mening i fråga om bankens skyldighet att göra avdrag för preliminärskatt vid inlösen och anförde: Starka skäl talar för att begreppet ränta bör reserveras för ersättningar för kredit som en gäldenär lämnar till borgenären. Ersättning för upplupen ränta som köparen av exempelvis en obligation betalar till säljaren, s.k. räntekompensation, bör således inte betraktas som ränta i egentlig mening. Det synsättet är förenligt med regleringen i 3 § 6 mom. SIL där åtskillnad görs mellan å ena sidan ränta och å andra sidan räntekompensation samt även med utgången i rättsfallet RÅ 1995 ref. 71 III.

Vid bedömningen av om en ersättning från gäldenären till borgenären skall anses utgöra ränta är vidare en fundamental fråga om klassificeringen skall grundas på ett gäldenärsperspektiv eller ett borgenärsperspektiv. Frågan kan belysas med ett exempel. Anta att en obligation emitteras till nominella beloppet 100 och med 6 procent i årlig ränta. Om obligationens förste ägare behåller obligationen till inlösen framstår det som uppenbart att de årliga räntebetalningarna utgör ränta i egentlig mening för såväl obligationens ägare (borgenären) som gäldenären. Skulle det allmänna ränteläget förändras omedelbart efter emissionen och obligationen därvid säljas för exempelvis 110 eller 90 kommer emellertid den nye ägarens faktiska avkastning, givet att han innehar obligationen fram till inlösen, att antingen understiga eller överstiga 6 procent. Ställning måste i detta fall tas till om det är den faktiska avkastningen - med beaktande av över- eller underkurs - eller enbart gäldenärens räntebetalningar som för borgenärens vidkommande skall anses utgöra ränta.

Valet mellan de två alternativen är på intet sätt självklart. Önskvärdheten av symmetri, dvs. att vad som från gäldenärens sida utgör en räntebetalning också räknas som sådan hos borgenären, leder emellertid oss till uppfattningen att räntebegreppet bör definieras utifrån ett gäldenärsperspektiv. Det belopp som gäldenären betalar som ersättning för lämnad kredit, i exemplet 6 per år, bör med andra ord betecknas som ränta även hos borgenären. Vad nu sagts bör gälla även om borgenären innehåft den aktuella fordringen under endast en del av den tid till vilken ränteberäkningen hänför sig. Det förhållandet att ett borgenärsbyte kan ha skett kort innan gäldenärens ränteutgift förfallit till betalning bör således inte påverka det belopp som borgenären skall anses ha uppburit i ränta. En annan sak är att innehavaren i sådant fall bör medges avdrag i sådan omfattning att beskattningen på grund av innehavet inte överstiger den verkliga inkomsten (jfr bl.a. 3 § 6 mom. andra stycket SIL och vad som sägs i det följande).

Värdeförändringar på en nollkupongobligation hänger samman med den tid som gått sedan emissionen och med mer eller mindre oförutsebara faktorer såsom förändringar i den allmänna räntenivån. För den som avyttrar en sådan obligation under löptiden har den del av värdeförändringen som är kopplad till tidsaspekten i ekonomiskt hänseende betydande likhet med ränta. Fråga är dock inte om ränta i egentlig mening eftersom betalningen inte sker från gäldenären. Ersättningen för värdeförändringen får i stället ses som räntekompensation från den nye till den tidigare ägaren. Vid inlösen av obligationen utgör gäldenärens ersättning för krediten, dvs. skillnaden mellan inlösenpris och emissionspris, ränta för den nye ägaren. Från det mottagna räntebeloppet bör avdrag medges för tidigare erlagd räntekompensation. Eventuell resterande vinst eller förlust avseende obligationsinnehavet bör behandlas i reavinstsystemet (se RÅ 1995 ref. 71 III). Även detta kan belysas med ett exempel.

Anta att en nollkupongobligation emitteras till 70 och löses in för 100. En tid efter emissionen inträffar en allmän sänkning av räntenivån varefter obligationen säljs för 83. Med oförändrat ränteläge hade obligationen vid

försäljningen varit värd endast 80. Den nye ägaren behåller obligationen till inlösen och erhåller då 100. I enlighet med vad som anförts i det föregående utgör skillnaden mellan inlösenpris och emissionspris, dvs. 30, en ränteinkomst. Från detta belopp bör avdrag medges för utgiven räntekompensation, 10. Innehavet medför därjämte en reaförlust på 3; med bortseende från skattepliktig ränta (30) och avdragsgill räntekompensation (10) har den nye ägaren betalat 73 för obligationen och erhållit 70 för den vid inlösen.

Mot den nu redovisade bakgrunden kan konstateras att vi är ense med majoriteten att räntekompensation som köparen av en obligation betalar till säljaren inte utgör ränta i egentlig mening och därför inte föranleder någon skyldighet för banken att innehålla preliminärskatt. Vad däremot gäller situationen vid inlösen av en nollkupongobligation har vi en annan uppfattning än majoriteten. Enligt vår mening utgör i detta fall - oavsett vid vilken tidpunkt obligationen förvärvats - skillnaden mellan inlösenpriset och det pris till vilket obligationen emitterats ränta för innehavaren. Vid inlösen skall banken därför göra avdrag för preliminärskatt på detta skillnadsbelopp.

Föredraget 1997-04-29, föredragande Perttu, målnummer 2706-1996

Sökord: Uppbörd; Inkomst av kapital

Litteratur: Prop. 1984/85:180, s. 96 ff; prop. 1985/86:58, s. 11-12; prop. 1987/88:62; prop. 1989/90:110, s. 459; prop. 1990/91:5, s. 100-102; 105-107; 130-132; prop. 1993/94:50, s. 278-279; 1987/88:SkU 15; 1993/94:SkU 15, s. 167; SOU 1997:27, s. 106 ff.
